

З'ясовано, що в язичницькі часи благодійність мала вигляд неформальної взаємодопомоги у спільнотах, які стихійно створювались через необхідність людей кооперуватися, щоб вижити. Доведено, що питання взаємозв'язку релігії та благодійництва на теренах сучасної України розпочинається саме з часів прийняття християнства у 988 р. в Київській Русі. Запровадження нової релігії ознаменувало перехід добродійності в ранг норми християнської моралі. На цьому етапі існували основні форми благодійності: 1) княжа – роздача милостині, харчування на княжому дворі, створення сиротинців; 2) церковна – опіка над особами з особливими потребами, створення притулків для таких людей.

За часів діяльності братств благодійність на українських землях була важливим складником суспільного життя, визначалась нормою християнської моралі й утіленням чеснот справжніх її представників. Благодійність все більше набувала рис церковно-громадського характеру, але здебільшого залежала від приватної ініціативи окремої особи. В подальшому благодійність на українських землях дістала розвитку. В її характері і видах відбилися обставини суспільно-політичного, культурного та духовного життя українців. Перебування під владою іноземних держав, боротьба за національне визволення, зріст національного самоусвідомлення українців, духовне самоствердження нашого народу укріпили давні традиції благодійництва та дали йому нове дихання.

Ключові слова: волонтерський рух, волонтерство, волонтер, спеціальна освіта, передумови виникнення волонтерського руху, етапи розвитку благодійності.

УДК 373.2.015.31:7

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.40>

Паласевич І. Л., Федорович А. В.

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Стаття присвячена питанню формування мистецько-творчої компетентності дітей як результату реалізації завдань художньо-естетичного розвитку у закладі дошкільної освіти. Висвітлюються її компоненти (емоційний, пізнавальний, практичний, ціннісний, творчий) та послідовність удосконалення: від емоційно-естетичного сприймання мистецтва через усвідомлення його ознак – до засвоєння мистецьких практичних умінь і навичок та самостійного (творчого) їх застосування на практиці.

Доведено, що необхідним засобом розвитку мистецько-творчої компетентності є художньо-педагогічне спілкування, яке повинно бути глибоко міжособистісним, виховним, гуманним. На відміну від художнього спілкування, воно не є стихійним, а спеціально організовується вихователем, передбачає виховний вплив та доречний супровід для кращого розуміння та осмислення дітьми художнього образу. Основними його засобами є: запитання, художні задачі, паузи споглядання / вслуховування, навіювання, коментування, демонстрування, зараження, порівняння тощо. Дошкільний педагог не нав'язує свої смаки, не домінує, а «проникає» у світ дитячих почуттів, діє опосередковано, пропонує, звертає увагу, не перешкоджаючи естетично-творчим проявам.

Підкреслено, що художньо-педагогічне спілкування реалізовується під час теоретичних, практичних, інтегрованих занять з дітьми, а також різних видів їхньої діяльності: ігрової, художньо-продуктивної, художньо-мовленнєвої, музичної, театралізованої, самостійної художньої активності тощо. Його завдання такі: викликати емоційне ставлення до творів мистецтва; розвивати естетичне бачення, уяву та креативність; сприяти виникненню асоціативних зв'язків; удосконалювати здатність отримувати естетичне задоволення; стимулювати бажання ознайомлюватись із творами мистецтва та ін. Художньо-педагогічне спілкування забезпечує належні умови для проявів мистецької творчості дітей.

Ключові слова: художньо-естетичний розвиток дошкільника, мистецько-творча компетентність дитини, художньо-педагогічне спілкування, художнє спілкування, мистецтво, види дитячої художньо-естетичної діяльності.

Сучасний Стандарт дошкільної освіти орієнтує вихователів та батьків на організацію життєдіяльності дитини таким чином, щоб до вступу до школи у неї були сформовані ключові компетентності. У результаті малюк має набути необхідного досвіду, котрий уможливить використання ним особистісного ресурсу для подальшої адаптації у шкільному соціумі. Упродовж дошкільного дитинства він повинен мати змогу досягти потрібного рівня фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку, залежно від власних інтересів, запитів, здатностей. Показниками зрілості дитини вважаються «набір знань, умінь і навичок» у певній сфері активності, «здатність діяти» та поєднувати сформовані нахили, здібності, досягнення. Таким чином комбінуються її індивідуальні характеристики, якості та компетентності, котрі постійно змінюються, оновлюються, поглиблюються, а їхнє становлення та розвиток потребують педагогічного супроводу та підтримки з боку дорослого.

З поміж іншого, важливості набуває формування мистецько-творчої компетентності дитини як здатності «реалізувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності..., елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях...» [1, с. 21–22]. У закладах

дошкільної освіти (ЗДО) посилена увага приділяється сприйманню та розумінню вихованцями художніх творів, вивченню і усвідомленню основ мови різних видів мистецтв. Функції мистецтва, художньої культури та роль комунікації як засобу передачі надбань людства сьогодні значно розширюються, тому «спілкування з мистецтвом» стає обов'язковим для реалізації дитячих ідей у різних формах активності та творчості.

Основним завданням напряму «Дитина у світі мистецтва» Базового компоненту дошкільної освіти є формування у вихованців ціннісного ставлення до продуктів мистецтва та мистецької діяльності у цілому. Беручи участь у художньо-продуктивній, музичній, образотворчій, театральній, художньо-мовленнєвій видах діяльності, малюки мають змогу реагувати на красу, помічати її, спостерігати, дивуватися, самовиражатися, творити [1].

Учені (Г. Беленька, А. Богуш, Р. Борщ та Д. Самойлик [3], Н. Гавриш, О. Дронова [4], О. Кононко, Н. Лисенко, О. Половіна [5], [6], [7] та ін.) акцентують на значущості формування індивідуальної художньої картини світу у свідомості дитини – синтетичного уявлення про дійсність (природну, предметну, соціальну) та пов'язують її із завданнями художньо-естетичного розвитку. Пропонують удосконалювати його зміст, форми і методи реалізації.

На думку О. Половіної слід брати до уваги таке: художньо-естетичний розвиток тісно переплетений з іншими напрямами формування особистості, зокрема моральним та розумовим; малюк «бачить» красу емоційно відгукуючись на неї спершу невербально (мімікою, жестами, пластикою), а з дорослішанням вчиться висловлювати власні судження, погляди, давати оцінки; необхідним є «спілкування» з реальним довкіллям і творами мистецтва через залучення до мистецької діяльності [7].

Отож, мистецтво у закладі дошкільної освіти є предметом вивчення дошкільниками, а також є засобом їхнього виховання. Його соціально-комунікативна природа, як вказує О. Балдинюк, дає змогу дитині через спілкування з ним збагатити свій індивідуальний світ, стимулює «емоційний та інтелектуальний розвиток індивіда, сприяє його духовному збагаченню, прилученню до загальнолюдського досвіду» [2].

Вивчення та теоретичного узагальнення потребує сутність художньо-естетичного розвитку, визначення його показників та пошук ефективних засобів реалізації у період дошкільного дитинства.

Мета статті – на основі висвітлення змісту мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку обґрунтувати роль художньо-педагогічного спілкування у її формуванні.

Художньо-естетичний досвід дитина дошкільного віку отримує повсякденно, оскільки спостерігає, сприймає, милується, пізнає, досліджує красу довкілля. Вона засвоює знання, уміння і навички, набуває різних здатностей та розширює власні можливості, формується, виховується, удосконалюється. Тому важливо вчасно сприяти емоційному відгуку особистості на красу «світу», розширювати її уявлення про художню культуру, види мистецтва, навчати помічати / бачити художні образи, розрізняти їх. Дитині слід вправлятися у відображенні образів різними мистецькими засобами, набувати, доступних віковим художнім умінням та навичкам, щоб мати можливість діяти та творити.

Результатом художньо-естетичного розвитку дошкільників має стати сформована у них мистецько-творча компетентність. Виокремлюють такі її компоненти: емоційний (чуттєве ставлення до довкілля та творів мистецтва); пізнавальний (уявлення про види мистецтва, їхні особливості, засоби виразності); практичний (уміння, навички художньо-естетичної діяльності); ціннісний (смак, елементарний рівень художньо-естетичної культури); творчий (прояви творчих здібностей, оригінальність під час участі у мистецьких видах діяльності) [3].

Мистецькі техніки / прийоми (слово, емоція, мелодія, колір, рух, об'єм, лінія та ін.) мають певний зображувально-виразовий діапазон реалізації (відображення) предметів, явищ, людей. Тому по своєму захоплюють та зацікавлюють дітей, котрі своєю чергою сприймають та засвоюють художній образ (твір, явище) послідовно: емоційно-естетичне сприймання, первинне ознайомлення – усвідомлення, перетворення – освоєння мови мистецтв – самостійне застосування мистецьких навичок на практиці – художньо-естетична творчість. Тобто, кожен вид мистецтва (література, спів, музика, образотворче, декоративне мистецтво, хореографія, кіно, театр тощо) по різному впливає на становлення дитячої особистості, що зумовлено до того ж її індивідуальними уподобаннями та можливостями.

З метою розвитку естетичних поглядів та переконань, засвоєння цілісного уявлення про художній образ, систематизації мистецько-творчих знань, вмінь та навичок, підтримання мистецьких інтересів, розширення можливостей для художньо-естетичного опанування дійсності доречно інтегрувати мистецтво, його види та техніки. В освітньому процесі дитячого садка це означає, що вихователь повинен використовувати можливості взаємодії мистецьких засобів, а також враховувати властиву дошкільнику поліхудожність – вихід за межі одного мистецтва при відображенні своїх уявлень [4].

У художній дії малюк одночасно поєднує слово, музику, емоцію, виражає творчий потенціал. Він отожднює себе з героєм, персонажем, образом, виробом, доповнює його через ігру взаємодію, «приміряє» чужі думки, чийсь досвід, стає співучасником подій, перевтілюється, самореалізується, залишаючись самим собою. За допомогою механізмів ідентифікації, співпереживання, синхронізації, навіювання, наслідування, які схожі за суттю до спілкування, здійснюється осягнення мистецького твору, яке найлегше відображається у властивій для дошкільника ігровій діяльності [2]. Граючи, дитина привласнює, творить образ, що дає їй змогу заявити про себе. Такий образ може бути матеріальним (малюнок, аплікація, виріб із пластиліну тощо) або нематеріальним (вірш, пісня, танець, роль і т.ін.), з огляду на вид мистецтва.

У закладі дошкільної освіти мистецька діяльність вирізняється емоційністю, практичністю, безпечністю, доцільністю, естетичністю, привабливістю, ціннісним ставленням до результатів художньої творчості. Основні її види такі: художньо-продуктивна (малювання, ліплення, аплікація, конструювання, рукоділля, декорування); художньо-мовленнєва (словотворення, римування, декламування, складання казок / розповідей / віршів, творче переказування); музична (слухання музики, ритміка, пластика, гра на музичних інструментах, музично-ігрова діяльність); театралізована (інсценування, драматизація, ляльковий театр, створення і «проживання» образів-персонажів) та ін. Особливе місце займає самостійна художня діяльність, що розгортається за ініціативи дитини (творчі / сюжетні ігри, образотворча діяльність і т.п.) та відповідає її інтересам, потребам, здібностям. У ній вона проявляє себе, закріплює мистецькі дії, творить та інтимізує власну життєдіяльність, самостверджується [6]. Названі види дитячої діяльності можна вважати засобами розвитку мистецько-творчої компетентності.

Неодмінним «акомпанементом» ознайомлення дошкільників з мистецтвом та формування у них мистецько-творчої компетентності є комунікація, котра супроводжує будь яку дитячу активність у ЗДО. Через мовлення вихователь впливає на первинне сприймання художнього твору, розуміння його матеріалів, засобів, технік виконання тощо. Він пояснює, розмовляє, демонструє, дає час для переживання, сприймання / емоційного відгуку, пізнання / розрізнення особливостей, спонукає до роздумів, урахуваючи специфіку мистецької мови. За допомогою методів і прийомів спілкування (бесіди, опитування, пояснення, розповіді) повідомляє зрозумілу малюкам інформацію та з'ясовує рівень їхніх художньо-естетичних уявлень, усвідомлення ними особливостей конкретного виду мистецтва, ставлення до художньо-творчої діяльності тощо. Педагогічно-комунікативний супровід вихователя виявляється насамперед у позитивному ставленні до емоційно-естетичних проявів малюків. Саме він забезпечує якісний освітній простір, де переважають вільні дії та свобода дітей.

З одного боку педагог «показує» малюкам мистецтво, зовні впливаючи на сприйняття та пізнання його видів, ознак, характеристик, а з іншого – дає змогу відчутти його, внутрішньо сприйняти красу, опанувати доступні засоби та техніки задля проявів художньо-естетичної творчості. В одних жанрах слово та мова є виразниками художніх образів (пісня, вірш, оповідання). Сприймаючи їх, дошкільники вчаться розуміти зміст понять, подій, явищ і самостійно висловлювати власні думки, ставлення до краси. А в інших – за допомогою спілкування – вихователь допомагає зрозуміти твори, інтерпретує, збагачує, впливає, надихає до мистецької творчості, передає дітям художньо-естетичний досвід. Заразом він враховує, що малюки не лише пізнають мистецький твір, а переживають його внутрішньо. Вони сприйнятливі, вразливі, емоційні, володіють яскравою фантазією. Його завдання – допомогти зрозуміти, що і як можна донести художнім образом-витвором. При цьому пріоритетним є розуміння власних естетичних почуттів, переживань, бажань, розвиток душевного світу. А вже на основі збагачення дитячих вражень, задіявання їхнього чуттєвого сприймання (візуальне, аудіальне, кінестетичне тощо) у них формуються здатності втілювати та творити художньо-естетичні образи.

Поряд з цим «комунікативний підхід до мистецтва» означає сприймання художнього образу через «спілкування» з самим автором (митцем), котрий у ньому передав свої думки та почуття. Сприяє такому «діалогу з митцем» у дошкільному віці дорослий. Він відповідає на запитання малюків або ставить свої для кращого розуміння художніх образів [2]. До прикладу, через діалог / полілог вихователь «апелює до почуттєвої сфери дитини», спонукає до розуміння мови живопису. У доступній формі він вчить аналізувати та помічати особливості картини (колір, форму, величину, лінію, тінь, перспективу), просто розповідає про самого художника, а згодом пропонує намалювати охарактеризований образ [5].

Слід розуміти, що спілкування, котре передбачає ознайомлення з окремим видом мистецтва, не визначається нав'язуванням власної думки чи смаків. Дошкільний педагог обережно ставиться до дитячих вражень, розуміючи важливість переживань і почуттів. Спостерігаючи реакції, емоції, інтуїтивно, емпатійно допомагає досягнути красу твору. Він «керує» комунікативною взаємодією через вербальні (коментування, порівняння, запитання) і невербальні (жести, пластика) засоби, «заглиблює у твір», підштовхує до здогадок, суджень. Так, розширює естетичні враження малюків, що стають в майбутньому фундаментом для їхньої мистецької творчості. Наприклад, для вираження сили та глибини музики застосовують міміку, виразність погляду, «збільшення амплітуди руху й важкості жесту»; для швидкості та жвавості – мілкий жест і т.п. [8].

«Відшліфовування» накопиченого досвіду відбувається не лише під час залучення вихованців до спеціально організованих видів художньо-естетичної діяльності. Дошкільний педагог комунікативно взаємодіє з дітьми постійно на прогулянці, святі, занятті, у грі, праці тощо. Він знає, що діти наслідують дорослих, тому демонструє відкрито власні враження та емоції, звертаючи увагу на красу навколо (дерева, будинки, речі, картини, звуки, мелодії і т. ін.) – реагує на неї. Спонукає до аналогій, асоціацій, фантазувань, використовуючи «паузи споглядання та вслуховування», пропонуючи художні задачі: погляньте на... що ви бачите? чи помітили ви, що...? на що схоже? кого нагадує? який настрої відображає? чому? хто шумить? як звучить? яким словом можна це назвати? що буде, якщо змінити колір? ... тощо. Так заохочуються вміння помічати. Діти вчаться чути, відчувати, бачити [7].

Звісно, окрім розвитку спостережливості та засвоєння елементарних естетичних уявлень, необхідною є практика – безпосереднє залучення дошкільників до мистецтва через «випробування» їхніх художньо-естетичних можливостей. Практичний досвід діти також «отримують» через спілкування з вихователем,

котрий оперує образотворчими, літературними, театральними, музичними термінами, послуговується поетичними засобами виразності (образними порівняннями, метафорами, алегоріями), специфічними зображувальними поняттями, що доповнюють уявлення про ознаки та особливості конкретного виду мистецтва. Це уможлиблює накопичення мистецьких уявлень дітьми та залучення їх до художньо-естетичної творчості. Дошкільникам важливо бачити результат своєї діяльності та відчувати задоволення від цього. У дитячому садку позитивні відчуття насолоди охоплюють малюків, коли вони малюють, будують, ліплять, виготовляють, музикують, співають, танцюють, грають, імпровізують та ін. Переживаючи приємні естетичні враження, діти вчать радити досягненням інших. А вихователь зі свого боку скеровує їхню активність, підкажує сюжети для дитячих театралізацій, ігор, образотворень, бесід, розповідає про творчі професії (дизайнер, художник, актор, співак, хореограф, письменник тощо), пропонує їх втілювати, зображати, програвати і т.п.

Оскільки комунікативна взаємодія між дошкільним педагогом та дітьми (дитиною) передбачає реалізацію освітніх завдань щодо художньо-естетичного розвитку, зокрема, формування мистецько-творчої компетентності, то у контексті нашого дослідження в її позначенні часто використовують поняття «художнє спілкування» або «художньо-педагогічне спілкування».

Значимо, що художнє спілкування пов'язують переважно з тим як «взаємодіє» автор мистецького твору з глядачем / слухачем (тим, хто його сприймає). Воно може бути дистанційним, одностороннім. Не завжди можливою є присутність митця. Передавання художньо-естетичної інформації відбувається творцем через образи, а у виконавських мистецтвах й через виконавця (смісл, який він їм надає). Комунікація несе «в собі життєвий і естетичний досвід автора, його концепт світобудови». Йдеться про особливе «спілкування з мистецтвом», об'єктом якого є внутрішній світ людини, її душа, почуття, думки, ідеї, вчинки тощо. Звісно воно впливає на особистість, викликає емоції, пізнавальний інтерес і залежить від її світогляду, досвіду, рівня художньо-естетичної культури. Така взаємодія не окреслюється втіленням спеціальних виховних завдань, а відбувається зазвичай стихійно [9].

Що ж стосується художньо-педагогічного спілкування, то воно визначається освітнім впливом вихователя – «посередника» між мистецтвом і особистістю. Ґрунтується на внутрішньодіалоговій природі осягнення смислу мистецького твору та передбачає доречний супровід (допомогу, інтерпретацію) для кращого його розуміння. Особливо важливим воно є у період дошкільного віку, коли діти мають незначний досвід «взаємодії» з художніми образами та потребують передачі мистецької інформації у простій формі.

Завдання художньо-педагогічного спілкування: викликати емоційне ставлення до творів мистецтва; розвивати естетичне бачення, уяву та креативність; сприяти виникненню асоціативних зв'язків; удосконалювати здатність отримувати естетичне задоволення; стимулювати бажання ознайомлюватись із творами мистецтва та ін. Виокремлюють такі його види: теоретичний (мистецтвознавчий); практичний (спрямований на образотворення в різних видах мистецької діяльності); інтегрований (ґрунтується на синтезі та взаємодії різних видів мистецтва) [6, с. 5–6].

При цьому, як зазначалось, вихователь не нав'язує свої смаки, не домінує, а «проникає» у світ дитячих почуттів, діє опосередковано, пропонує, звертає увагу, не перешкоджає естетично-творчим проявам. Його манери, тактовність, виразність мовлення та почуттів, культура взаєморозуміння створюють атмосферу довіри. Він розуміє дитячі стани під час їхнього «спілкування з мистецтвом» та допомагає інтерпретувати переживання та уявлення, які виникають. Враховує самопочуття, налаштування малюків, використовує надихаючі комунікативно-виховні засоби: навіювання, зараження, переконання, наслідування, порівняння, запитання тощо. Тобто художньо-педагогічне спілкування глибоко міжособистісне, виховне, гуманне, бо викликає найінтимніші почуття і не зводиться до формального ознайомлення дітей з мистецтвом.

Висновки. Отож, формування основ мистецько-творчої компетентності дошкільників відбувається завдяки комплексному впливу мистецтв (літератури, музики, танцю, образотворчого мистецтва, театру) та організації освітнього простору на засадах краси, гармонії, поваги, довіри. У дитячому садку вихователь зосереджується на розвитку таких її компонентів: емоційного, пізнавального, практичного, ціннісного, творчого. Взаємодіючи з дітьми, він створює позитивну емоційну атмосферу сприймання мистецьких образів (творів) та належні умови для творчості, залучає їх до різних видів мистецької діяльності: ігрової, художньо-продуктивної, художньо-мовленнєвої, музичної, театралізованої, самостійної художньої активності.

Особливим різновидом комунікативної взаємодії в освітньому процесі ЗДО є художньо-педагогічне спілкування, позаяк відіграє вирішальну роль у підвищенні рівня емоційно-естетичних почуттів і мистецьких уявлень дитини, сприяє розвитку творчої уяви, фантазії, поглибленню духовних, художньо-естетичних цінностей тощо. Воно не зводиться до формального ознайомлення з мистецтвом, а передбачає довіру, тактовність, глибокі міжособистісні стосунки дошкільного педагога з вихованцями. Основними його засобами є: запитання, художні задачі, паузи споглядання / вслуховування, навіювання, коментування, демонстрування, зараження, порівняння тощо.

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): нова редакція. *Наказ МОН України* № 33. від 12.01.2021. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Балдинюк О. Роль художньо-мистецького середовища у формуванні комунікативного досвіду молодшого школяра. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2007. Вип. 21. С. 152–157.
3. Борщ Р., Самойлик Д. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості». Тернопіль : Мандрівець, 2013. 72 с.
4. Дронова О. Педагогічні умови розвитку образотворення в процесі художньо-естетичного самовираження дітей 5–6 років. URL : <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Dronova.pdf>
5. Половина О., Бутенко Л. Про що мовчить картина, або Комунікація за творами живопису для дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2022. № 5. С. 12–15.
6. Половина О. Дитина у світі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 3–8.
7. Половина О. Як сформувати мистецько-творчу компетентність у дітей? URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2951-yak-sformuvati-mistetsko-tvorchu-kompetentnst-u-dtey>
8. Софроній З. Специфіка художньо-педагогічного спілкування майбутнього вчителя музики з дитячим хоровим колективом в умовах концертного виступу. *Соціально-психологічні виміри професійної майстерності особистості в умовах глобалізованого світу*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 16–17 травня, 2013 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2013. С. 86–88.
9. Цзі Лей. Культура художньо-педагогічного спілкування як фундаментальна основа професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 16. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*: зб. наук. пр. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. Вип. 31 (41). С. 25–31.

References:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity): nova redaktsiia. [State standard of preschool education]. *Nakaz MON Ukrainy*. № 33. vid 12.01.2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> [in Ukrainian].
2. Baldyniuk, O. (2007) Rol khudozhno-mystetskoho seredovyssha u formuvanni komunikatyvnoho dosvidu molodshoho shkoliara. [The role of the artistic environment in the formation of the communicative experience of a junior high school student]. *Psykhologo-pedahohichni problemy silskoi shkoly*. Vyp. 21. S. 152–157. [in Ukrainian].
3. Borshch, R. & Samoilyk, D. (2013) Prohrama khudozhno-estetychnoho rozvytku ditei rannoho ta doshkilnoho viku «Radist tvorchoosti» [The program of artistic and aesthetic development of children of early and preschool age «Joy of creativity»]. Ternopil : Mandrivets. 72 s. [in Ukrainian].
4. Dronova, O. Pedahohichni umovy rozvytku obrazo-stvorennia v protsesi khudozhno-estetychnoho samovyrazhennia ditei 5–6 rokiv. [Pedagogical conditions for the development of image formation in the process of artistic and aesthetic self-expression of children 5–6 years old]. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Dronova.pdf> [in Ukrainian].
5. Polovina, O. & Butenko, L. (2022) Pro shcho movchyt kartyna, abo Komunikatsiia za tvoramy zhyvopysu dlia doshkilniat. [What the picture is silent about, or Communication through works of art for preschoolers]. *Doshkilne vykhovannia*. № 5. S. 12–15. [in Ukrainian].
6. Polovina, O. (2021) Dytna u sviti mystetstva [A child in the world of art]. *Doshkilne vykhovannia*. № 2. S. 3–8. [in Ukrainian].
7. Polovina, O. Yak sformuvati mystetsko-tvorchu kompetentnst u ditei? [How to form artistic and creative competence in children?] URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2951-yak-sformuvati-mistetsko-tvorchu-kompetentnst-u-dtey> [in Ukrainian].
8. Sofronii, Z. (2013) Spetsyfika khudozhno-pedahohichnoho spilkuvannia maibutnoho vchytelia muzyky z dytiachym khorovym kolektyvom v umovakh kontsertnoho vystupu [The specifics of the artistic and pedagogical communication of the future music teacher with the children's choir in the conditions of a concert performance]. *Sotsialno-psykhohichni vymiry profesiinoi maisternosti osobystosti umovakh hlobalizovanoho svitu*: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Ternopil, 16 – 17 travnia, 2013 r.). Ternopil : TNEU, S. 86–88. [in Ukrainian].
9. Tsz, Lei. (2018) Kultura khudozhno-pedahohichnoho spilkuvannia yak fundamentalna osnova profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia obrazotvorchoho mystetstva [The culture of artistic and pedagogical communication as a fundamental basis of professional training of the future teacher of fine arts]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova*. Seria 16. *Tvorcha osobystist uchytelia: problemy teorii i praktyky*: zb. nauk. pr. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova. Vyp. 31 (41). S. 25–31. [in Ukrainian].

Palasevych I., Fedorovych A. Artistic-pedagogical communication as a tool formation of art-creative competence of preschooler

The article is devoted to the issue of the formation of art-creative competence of children as a result of the implementation of tasks of artistic-aesthetic development in a preschool education institution. Components of competence (emotional, cognitive, practical, valuable, creative) and the sequence of improvement are highlighted: from the emotional and aesthetic perception of art through the awareness of its features – to the assimilation of artistic practical skills and abilities and their independent (creative) application in practice.

It is proved that artistic-pedagogical communication, which should be deeply interpersonal, educational, and humane, is a necessary means of developing art-creative competence. Unlike artistic communication, it is not spontaneous, but is specially organized by the preschool teacher; involves educational influence and appropriate accompaniment for better understanding and comprehension of the artistic image by children. Its main means are: questions, artistic tasks, pauses for contemplation /

listening, suggestions, commenting, demonstration, contagion, comparison, etc. The preschool teacher does not impose his tastes, does not dominate, but «penetrates» the world of children's feelings, acts indirectly, offers, pays attention, without hindering aesthetic and creative manifestations.

It is emphasized that artistic-pedagogical communication is implemented during theoretical, practical, integrated classes with children, as well as various types of their activities: game, artistic-productive, artistic-speech, musical, theatrical, independent artistic activity, etc. Its tasks are as follows: to evoke an emotional attitude towards works of art; develop aesthetic vision, imagination and creativity; promote the emergence of associative relationships; to improve the ability to receive aesthetic pleasure; stimulate the desire to get acquainted with works of art, etc. Artistic-pedagogical communication provides appropriate conditions for the manifestation of children's artistic creativity.

Key words: artistic-aesthetic development of a preschooler; art-creative competence of a child, artistic-pedagogical communication, artistic communication, art, types of children's artistic-aesthetic activity.

УДК 374.7

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.41>

Паржницький В. В., Савенко О. О.

СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ДО РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

У статті розкриваються світовий та український досвід залучення підприємств до розвитку освіти дорослих. Особлива увага відводиться розгляду провідних чинників професійного навчання дорослих на виробництві. Також висвітлено світовий досвід у сфері організації професійного навчання дорослих на виробництві. Доведено, що професіоналізація освіти дорослих потребує навчання на підприємствах. У відповідності з дослідженнями зарубіжних дослідників були розроблені моделі та форми навчання на виробництві, які допомагають вибудувати уявлення про свою проблему і прийняти рішення щодо професійного вибору дорослої людини. Охарактеризовані найбільш раціональні шляхи розвитку системи підготовки дорослих на виробництві за кордоном. Підкреслено важливість розвитку залучення підприємств до розвитку освіти дорослих в Україні на основі зарубіжного досвіду. Доведено, що практика організації освіти дорослих в зарубіжних країнах базується на різних формах залучення підприємств до цього процесу.

У статті зазначено, що світ перетворюється на ринок з високим рівнем конкуренції між країнами, а країни, які мають якісну систему неперервної освіти із залученням підприємств, стають лідерами в умовах цієї конкуренції. Оскільки вони мають можливість у короткі терміни відповісти на будь-який «виклик» підвищенням продуктивності праці. Основним показником конкурентоспроможності національних систем освіти, за оцінками Всесвітнього економічного форуму, є рівень розвитку систем перепідготовки персоналу на виробництві як основи формування неперервної освіти. Бальна оцінка України за цією складовою майже вівічі менша від країн-лідерів у рейтингу конкурентоспроможності (країни ЄС та США).

У статті було доведено, що коло обов'язків різноманітних підприємств, що залучаються до професійного навчання дорослих, постійно розширюється у напрямку сприяння професійному становленню самодостатніх громадян.

У статті підкреслюється, що концептуальними положеннями системи підготовки робітничих кадрів у провідних європейських країнах, таким чином, можна вважати: компетентнісний підхід та практикоорієнтованість освіти.

Ключові слова: підприємство, модель навчання на виробництві, дуальна освіта, освіта дорослих, освітні потреби.

Підкреслимо, що у суспільстві знань освіта дорослих на підприємстві як складник неперервної освіти впродовж життя входить до життєвої парадигми особистості, забезпечуватиме підготовку особистості до успішної життєдіяльності в особистому й професійному аспектах в умовах трансформаційних змін. Аби не відстати від прогресивних змін, людина має формуватися як така, для якої знання є основою життя й діяльності, методологією пошуку й ухвалення рішень під час виконання конкретних завдань на підприємстві. Мало побороти відстань між засвоєними знаннями й діяльністю людини, треба зробити знання, засвоєні під час трудової діяльності, основою всієї її поведінки і життя у будь-якій сфері, її сутнісною основою. Для такої людини навчання, отримання нової інформації під час практичної діяльності на виробництві має стати сутнісною рисою способу життя.

Зокрема людина повинна постійно навчатися на практиці. Це дасть змогу пристосуватися до умов існування і бути повністю придатною до повноцінного життя внаслідок функціональної грамотності. Усе це зумовлює втрату актуальності типу освіти без практичної діяльності на виробництві. Уже сьогодні необхідність освіти із залучення підприємств перестає бути прерогативою одного періоду в житті людини. Стає очевидним, що система освіти ХХІ ст. матиме дві невід'ємні, взаємопов'язані складові: освіта і виховання дітей та молоді і освіта дорослих.